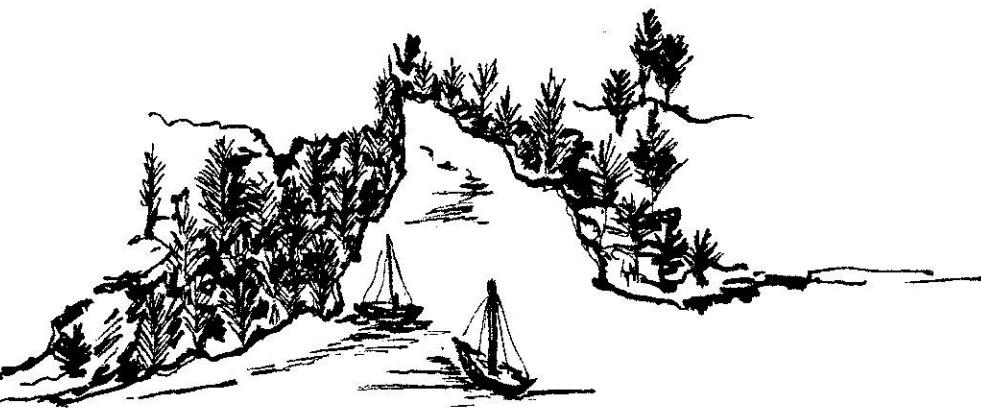

LÁ THƯ NA UY

Phải nói rằng nhớ LTCC mà tôi đã sống lại với những tâm-tình thân-thuộc thuở xưa. Tin-tức từ bao nhiêu bạn bè đồng song, đồng tịch, đồng khoá, đồng sở... lũ-luợt kéo nhau lại qua LTCC, đem đến cho tôi những tình-cảm đậm-dà, thân ái và làm âm lòng trong cái khí-hậu giá lạnh của Na-Uy này.

Công đâu nỗi lại liên-lạc với các bạn phải kể là của chàng trai tuổi, đẹp trai, tài cao, Ái Văn. Có phải là một trời-trêu không khi một người tìm "vào nỗi gió cát", kiềm cái nóng nung người của Saudi Arabia lại nỗi nhịp cầu... công-chánh cho một người đang... tu-tiên (nói theo một số bạn đồng thuyền -nghiadền- của tôi đang ở quanh thủ-đô Oslo, khí-hậu tương đối âm-áp hơn nơi tôi đang ở) nơi núi cao tuyết phủ, gió lạnh bốn mùa. Còn phải kể thêm sự khích-lệ của anh Lê Khắc Thí đã mây lẩn thử sang nhắc tôi đóng góp với Lá Thư vài nét về xứ Na-Uy cho các bạn bên ... Mỹ.

Cái bệnh lười của tôi đã kéo dài thời-gian cho đến hôm tôi đọc bài "Vào nỗi gió cát" của chàng ăn... ý quên Ái Văn. Tôi nay ý-nghĩ: U-thì vào nỗi gió cát hay vào nỗi giá buốt thì cũng là một cái vui cho'sao! Nóng hay lạnh cũng là thái-cực của trời đất, như Xuân Diệu cũng từng:

"Gió mưa là bệnh của trời
Tưởng-tư là bệnh của ta yêu mình"

Thôi tôi xin vào để kéo không thôi lại lạc đê-mắt. Trước hết tôi xin nói rằng tôi là người lười, nhất là lười di-chuyển, cho nên sự hiếu biết của tôi về địa phương có hạn hẹp. Có thể một AH nào đó trong một chuyến hưng khôi làm một cú du-hành vacation sang Norway trong một, hai tuần là sẽ hiếu biết nhiều hơn tôi rồi về danh-lam thắng-cảnh của xứ nhỏ bé, hiền-hoa những lạnh-léo quanh năm nay.

*
* *

Na-Uy là một xứ du-lịch với những sườn núi cheo-leo ngút-ngân bên những bờ hồ, những fjords tĩnh-mịch, những khu rừng thông bát-ngân. Phong-cảnh hùng-vĩ đó cộng thêm một năm bảy tháng tuyết giá làm nơi trượt tuyết lý-tưởng cho du-khách. Nhiều hiện-tượng thiên-nhiên cũng thu hút du-khách, như "Mid-night sun" chặng-hạn. (Trong số du khách trung-thanh này có thể kể quốc-vương, và hoàng-hậu Đan-Mạch năm nào cũng đến nghỉ hè với tư-cách riêng và kín. Tuy không bí-mật chút nào vì luôn luôn là đế-tài khai-thác của báo-chí đợi tin).

Nước Na-Uy có hình-dáng như cây

dùi... cui, vũ-kí của người thường-cố: một đầu nhỏ dài, một đầu to. Có người còn đưa là giống khúc... xương chó gầm! Nếu tính chiều dài từ Bác-chí Nam thi Na-Uy dài bằng từ Đan-Mạch đến Ý-Đại-Lợi. Diện-tích thi cũng "Xêm-xêm" như Việt Nam nhưng dân-số chỉ đến 4 triệu thô (trong lúc đó dân Na-Uy bên... Mỹ hiện có đến 4,1 triệu). Thành phố lớn thi chỉ có: Oslo, Bergen, Trondheim Stavanger, Tromso... Lớn nhất có Oslo chỉ độ 500,000 người. Thành-phố nhỏ thi vô số. Do địa-thể, lãnh-thổ Na-Uy gồm hầu hết là núi xói cát khớp nới do biển, hô-thành các fjords có một ít đất trồng-trồng được ở chân

núi, quanh bờ hồ, nên dân-cư họp-thành nhóm nhỏ tạo-thành thành-phố nhỏ - nhỏ khắp nơi. Do đó vân-dé lưu-thông, tiếp vận và cung-cấp tiện-ích cho mọi trorden thành một gánh nặng cho chánh - quyền. Ngày xưa sự đi lại khó-khăn tạo-thành tại Na-Uy rất nhiều thô-ngu. Anh-hưởng trên ngôn-ngữ quốc-gia giờ-vẫn còn nan giải: sự tranh-chấp giữa 2 ngôn-ngữ bo-kmal và nynorsk (đều được công-nhận làm ngôn-ngữ chánh-thuốc) hiện chia phán thăng bại. Ngoài ra còn có mầy ngôn-ngữ khác núa trong đó đáng kể là riks-mal.

Tro' lai địa-dư Na-Uy, ta thấy nỗ lực nỗi lién giao-thông khắp nơi trong xu'đá đưa đến một hệ-thống đao-lộ-chặng chít xuyên núi, xuyên rừng và tốn kém đế-sợ (Bảo-trì chông nứt-nẽ do băng - giá mùa đông, chông hao-mòn do bánh xe gǎn định, chông xup lố giọc bờ hồ, fjords, chông đá lố bên thành núi...vv.. .. và cả chông sự vi-phạm trọng-tải han định: Gi' chờ vụ này phe ta rãnh lámđó)

Một nguồn lợi thiên-nhiên khác đáng kể do địa-dư: Thủy-diễn. Nếu nghỉ đến Na-Uy rộng cùng cõi với VN mà mong gặp một con sông lớn (như Rạch Thị Nghè thôi chớ đừng nghĩ đến Đồng-Nai hay Cửu Long) lâm to. Khắp Na-Uy chỉ có toàn lâm suối khe, nhưng chính vì thế mà hệ-thông thủy-diễn phát-triển khắp nơi. Từ Bắc chí Nam đâu đâu cũng dùng thủy động lực tạo năng-lượng. Các bạn có theo dõi tin-tức Bắc-Âu có lẽ cũng có lần thấy tin dân thiểu-số miền Bắc Na-Uy và chính dân Na-Uy biếu-tinh dai-dẳng chông chưởng-trình xây đập thủy-diễn

Alta. Chiến-dịch biếu-tinh ngôi tại công-trường Alta và trước Quốc-hội kéo dài từ năm 1979 đến năm 1981 vẫn còn chưa chịu chấm-dứt. Dân Na-Uy xài toàn điện trong nhà: đèn, bếp, sưởi, máy-móc lâm vườ... trong nhà máy, nồi công cộng. Họ cho rằng họ phải chịu giá điện nhà quá cao trong khi giá điện kỷ nghê, do đó xây đập thêm chỉ làm lợi cho tư-bản ngoại-quốc (dầu-tư) và làm hại cho thiên-nhiên (Thực-phẩm chính của dân thiểu-số Miền Bắc là cá vânai Bắc-Âu nuôi thành đằng sẽ bị thiệt hại nặng tại đó khi xây đập).

Nghề gỗ đã tuông một thời thịnh-vượng tại Na-Uy, nay đang mất thế dân cho các kỹ-nghệ khác. Rừng Na-Uy cũng cắp nhiều gỗ xây-cắt (thông, tùng...) Nhà cửa Na-Uy tất-cả đều bằng gỗ đóng 2 lớp (một lớp trong + 1 lớp ngoài, giữa có lớp fiber glass dày tối-thiều 20 cm cách-nhiệt). Mái nhà cũng vậy và sàn nhà cũng có lớp cách-nhiệt chôn dưới đất. Tôi có gặp một số người Pháp du-lịch tại Na-Uy. Họ có hỏi: Sao nhà Na-Uy toàn bằng gỗ không mà không thấy nhà gạch hay bêton? Chứng họ được tôi trả lời bằng câu hỏi lại: Ông bà có nghĩ là gạch, bêton có thể cách-nhiệt được ở nhiệt độ thông-thuống từ -20 đến -40 độ C không? Lúc đó họ hết cõi thắc-mắc.

Vị-trí Na-Uy cõi đưa những người da vân, mũi tết đến nhưng cái là nhưng rất thông-thuống tại đây. thí-dụ như 4 mùa: Đông, Xuân, Hạ, Thu. Tôi kể Đông trước thay vì Xuân vì Đông chiếm hết 7 tháng, Xuân trên nguyên 1 tháng, Hạ 2 tháng và Thu 2 tháng. Trên thực-tê Xuân gần như không có và Đông kéo dài từ tháng 10 cho đến tháng 3 lẩn qua tháng 4 luôn. Xuân chỉ kể khi thấy tuyết tan, cây cối vừa trổ bông (trước khi trổ lá) và ngay lập tức sau đó là Hạ từ tháng 5 đến tháng 7. Tháng 8 đến tháng 10 là Thu vân, là dô, gió heo may (nhưng lạnh ly-ký chờ không gon-gon dây). Thành-thủ dân VN ở đây suốt đời gắn-bó với áo lạnh. Dân Na-Uy cũng vậy. Họ vẫn nói rằng Na-Uy chỉ có 2 mùa: mùa Đông trắng và mùa Đông... xanh, hoặc 7 tháng mùa Đông và 5 tháng mùa... lạnh. Trừ hai tháng hè họ hay cởi trân (và có khi

cối truồng tắm hồ bơi hay hồ thiên-nhiên và tắm nắng) gần như lúc nào đi đâu họ cũng cột theo cái áo lạnh sau... mồng. Hết lạnh thịnh-lình thì hom mặc... . Nhưng khoảng tháng tư-tháng năm là họ lai mặc quần tám, bikini đi trượt tuyết ran vĩ tuyết sấp tan hết. Chắc có bạn nào có dịp để mắt tới các bích-chuông quảng-cáo du-lịch Na-Uy chắc cũng có lần thấy. Có lẽ cũng cái lạnh tạo-thành một đặc-diểm để hàn diện người Na-Uy (nói chung Bắc-Âu). Học-trò và người lớn (kể cả đàn bà) đi du-lịch, đi rừng, đi núi đều đeo cái ba-lô to tỗ-bô sau lưng, có lẽ là để rãnh hai tay thọc vô túi cho đỡ lạnh tuy vẫn mang găng thật dày.

Một cái lạ khác là quen nhìn theo hướng di-chuyển của mặt trời đoán giờ o VN sang đây là "bé cái nhâm" ngay. Mùa Đông thi mặt trời không thêm ló-dạng. Dân Na-Uy phải uống nhiều sinh-tố, nhất là dầu cá để bù cho sự thiếu ánh nắng cần-thiết cho sự kết-hợp vitamines. Thì tối sáng đi lặm thấy toàn đèn đường vì 7-8 giờ sáng trời còn tối mịt. Chiều 4 giờ tan sở về cũng thấy toàn đèn đường vì... trời đã tối từ lâu; trong lúc đó chung-quanh toàn một màu trắng của tuyết. Mùa hè thi có hôm ngồi ngoài vườn đánh domino với bạn (nhớ các trận rút, cay rất nhiều tuy thắng tối chì là dân a-ma-tơ xi-phé) 11 giờ đêm còn tuổng mới 4 giờ chiều o VN, vì trời còn sáng choang tuy mặt trời đã lặn từ lâu.

Chưa kể một điều quan-sát ngộ-nghĩnh: Ông mặt trời ông đi vòng chở không đi trên đỉnh đầu. Mọc từ phuờng Đông đâu tu-3-4 giờ sáng, ông ta đi vòng theo hướng Nam rồi queo sang hướng Tây. Cho nên định-hướng mà cứ theo mặt trời khơi-khai như hồi thắng tối hơn 2 năm lặn-lội giữa rưng Ka-tum thi có nón lạc vào nơi gió... núi.

Nói tới mặt trời Na-Uy mà không nói tới "Midnight Sun" quả là thiếu sót lớn. Một số dân Na-Uy và một số đồng du-khách hay đỗ lên miền Bắc (trên Polar Circle) để thức đêm nhỉ... mặt trời khơi-khai. Mà cũng đáng nhìn thật vì nơi đây mặt trời không bao giờ lặn, (không phải vương-quốc của Bà Thatcher đâu nhé). Mặt trời xuống thấp, đi dài-dài theo chân trời rồi tiếp-tục đi lên

làm lại cuộc đời, ý quên, cuộc hành-trình cũ.

Trên là cảnh-trí thiên-nhiên và sau đây là con người, tính người Na-Uy. Các bạn đã nghe nhiều về văn-hoa Bắc-Âu: nào là Vikings nào là tự-do tinh-dục v.v... Nhưng trông đợi gấp những thứ đó ở Na-Uy cũng lại là sai-lầm luôn. Vikings thi thuộc ngàn xưa rồi. Mấy cả Na-Uy, Đan-Mạch, Thụy-Điển Phần-Lan đều đánh-giết nhau lầm con cháu Vikings. Đề có chút tăm-tiếng lịch-sử, có lẽ vậy. Vì riêng Na-Uy lập quốc không bao lâu và gần như suốt lịch-sử, hết bị sát-nhập với Đan-Mạch rồi với Thụy-Điển, rồi lại với Đan-Mạch. Người hùng đưa Na-Uy ra khỏi thế lực của các nước láng-giềng lại là người... Pháp: Tướng Bernadotte của Napoléon. Ông này vì tham-vọng và hiềm khích với xếp cũ là Napoléon nên âm-mưu tạo thành-thế riêng. Khi được Napoléon bổ làm Vua Thụy-Điển, ông ta tách Na-Uy ra. Ông ta còn lấy tên Na-Uy là Karl Johans. Địa-vị của ông ta được người Na-Uy trọng-đài: Con đường lớn và huyết-mach của thủ-đô Oslo (như đường Nguyễn Huệ của mình) mang tên Karl Johans. Võ súng-súng trước hoàng cung Na-Uy là tượng to đẹp của Ky-sí Karl Johans với đầy-đủ nhung-phục của triều đình Napoléon!

Còn về tự-do tinh-dục thi Na-Uy chả thua Thụy-Điển và Đan-Mạch. Dân Na-Uy sùng đạo (Tin-Lành là Quốc-giáo và dân Na-Uy gần như có mặt hầu hết các nước đang mở-mang trong các phái-bộ truyền-giáo). Có-thể nói là ở Na-Uy việc quyên-góp giúp đỡ các nước Phi

Châu, Á-Châu và Nam Mỹ gần như là hằng ngày. Họ hiền-lành, tốt bụng và đạo đức. Do đó sự giải-phóng tinh-dục (dĩ nhiên đã là phong-trao tiễn-phong ở Bắc-Âu phải gồm cả Na-Uy) đã chỉ được thể-hiện qua giáo-dục sinh-lý từ lớp 2 qua quyền tu-do phá-thai, quyền tự-do kết-hôn và ly-thân, ly-dì v.v... Giáo-hội có kẽm-chẽ được phần nào và do đó từ khoảng 20 năm trở lại đây phát-sinh chiêu-huống sống chung ngoái hôn-phối (được luật-pháp nhỉn-nhận). Điều đó có nghĩa là 2 người nam nữ có thể cùng ăn o'với nhau thành một gia-dình, có con cái nhưng không bị ràng-buộc với nhau qua nghĩa-vụ hôn-phối (trước Giáo-hội hay trước Pháp-luật).

Sự kiêm-duyet phim-anh vẫn duy trì chắc-chẽ mặc-dầu hiện có nhiều khuynh-huống cõi-mở hơn. Các hạn-định về tuổi tác cho mỗi loại phim đều rõ-rệt: Phim trẻ em, cho trẻ em từ 5 hoặc 7 tuổi trở lên; Phim thiếu-niên, từ 12 tuổi; Phim người lớn, từ 16 có khi từ 18 tuổi. Phần lớn sự kiêm-duyet chú-trọng đến tính-cách hung-bạo của các pha trên màn ảnh nhiều hơn là các pha gợi tình.

Hệ-thống tu-tuồng xã-hội Na-Uy dành ưu-tiển cho lớp tuổi thiếu-niên. Sự sử dụng hình-phat trong lớp học bị cấm triết-de. Từ đó tạo ra rất nhiều khó-khăn cho nhà giáo. Họ than-phiền rất nhiều là bất-lực trước sự vô-kỷ-luật hay nghịch-ngòm quá-đáng của học-sinh. Nhưng luật là luật.

Phong-trao nam nữ bình-quyền trong tất cả các lãnh-vực được xúc-tiễn và bảo-vệ mạnh-mẽ. Người Việt ở đây đưa với nhau rằng: Ông-xứ này thứ-tu ưu-tiển được kê-là: Thứ nhất trẻ con, thứ hai đàn bà, thứ 3 người già, thứ 4 chó mèo và thứ chót là đàn ông. Tuy rằng đưa nhưng cũng phản-ánh được phần nào thứ-tu ưu-tiển chăm-sóc của chế-độ xã-hội ở đây.

Quy-chê xã-hội ở đây phải nói là một hình-thúc tiễn-bộ vào hàng đầu. Social security ở đây bao gồm nhiều lãnh-vực, từ gia-dình đến độc-thân, già-hưu-trí cho đến kẻ tàn-tật, từ học-đường cho đến bệnh-viện... Hầu-hết đều

Và đến đây thì Lã Thư Na-Uy cũng quá dài rồi. Xin hẹn đến kỳ sau sẽ hầu chuyện cùng các bạn về tổ-chức chính-quyền và văn-hóa Na-Uy... nếu một lần nữa kẻ hèn này thăng được... bệnh lười.

free. Đi học từ lớp 1 đến lớp 9 đều free và bắt-buộc. Đau yếu, bệnh-hoạn, sanh-de, điều-trị kể cả phí - tổn di-chuyển khám, trị bệnh đều được free, (minh chỉ chịu một phần rất nhỏ tương trưng trách-nhiệm), trợ-cấp dù hình-thúc: gia-dình cơ con tử 1 đứa trốn-lên già - đình đông con khó-khăn về tài-chánh, gia-dình có trẻ hay người tàn-tật, gia-dình có người già cả, người già đơn-chiếc v.v...

Do hệ-thống an-sinh xã-hội này mà những người già về-hưu (67 tuổi) phần lớn khỏe re, họ ngồi rảnh uống rượu lia-chia. Ra phố thấy mây ông già ngắt-ngưỡng coi trời đất bâng vung. Có điều cái say Na-Uy hiền-lành, không dập-phá, đánh lộn (thanh-niên thi khô-ké). Còn nhớ lúc mới tới Oslo, tôi và các bạn, bà xã đi học tiếng Na-Uy hay gặp các đồ-de lưu-linh này. Thầy minh tóc đen mũi tết, họ đưa chai rượu lên mõi, rồi chân xiêu đá chân nai họ ôm lấy minh mà kêu to (ông nào rượu vào mà nói không to?): Welcome to Norway! Lúc đâu minh cũng ớn lầm chờ, sau thầy họ hiền-lành nên đâm ra dê-thuởng!.

Ngược lại đi làm bên này có cái khố... đóng thuế.. chết bỏ, để dài-thờ cho hệ-thống an-sinh xã-hội. Như kể hèn này hàng năm đóng thuế cũng vào khoảng 48 đến 49% lương xô-i. Nếu làm thêm một job nữa thì cũng sô-sô 52% nên đánh chéo thua. Trong lúc đó thực-phẩm, áo quần... mọi thứ đều mắc mõ. Thuế TVA 20% so với "ông thuế-vụ" VN thuở xưa mới có 10% mà đã bị báo chí mõ... để đau diếng.

Còn một cái lừa nữa là Na-Uy là xứ dầu-hỏa nhưng xăng mắc dẽ sợ : Kr.4,48/lít (tính từ khoảng US\$1=Kr.6) Xăng super sấp lêngiá nữa rồi, mắc hơn cả Thụy-Điển là xú không có dầu, và thuế TVA cao nhất thế-giới 23%.

Người Na-Uy giải-thích rằng họ rất nhiều của ngoại-quốc để khai-thác dầu nên phải trả nợ, không thể bán hạ giá xăng dầu được dù là riêng cho dân bản-xú.

Điều này thi ke-hen này đánh-chiếu chéo thua không ý-kiến được.

* *

NGUYỄN HƯƠNG HỮU